

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лагутін Сергій Сергійович

аспірант,

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Концепція бухгалтерського обліку еволюціонує відповідно до змін у глобальній економіці, технологіях та потребах користувачів [1]. Таким чином, факторами, які визначають розвиток концепції обліку є такі:

1. Історична зміна економічних моделей і способів господарювання. Із плином часу відбувається зміна підходів до господарювання. На це впливають технічні та технологічні фактори, наукові відкриття, розвиток міжнародного поділу праці, глобалізація, стан міжнародної фінансової системи та інфраструктури. У зв'язку із ними змінюється обсяги облікових даних, способи і прийоми збирання, зберігання, обробки та передачі економічної інформації. Також з'являються нові об'єкти бухгалтерського обліку, а інші – втрачають актуальність.

2. Трансформації інституційних регуляторів обліку і контролю. Регулятори встановлюють вимоги до бухгалтерського обліку, визначають його принципи, основні облікові показники, порядок оподаткування та стягнення митних платежів, форми та порядок подання звітності. Розрізненість регулювання обліку в різних юрисдикціях створює проблему співставлення даних обліку в ході зовнішньоекономічної діяльності. Подолання цієї проблеми є однією із цілей Міжнародних стандартів фінансової звітності.

3. Перетворення управлінської парадигми, що змінює потреби в формі, складі, структурі та деталізації економічної інформації. Задоволення інформаційних потреб користувачів є основною метою бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної інформації. Тому зміни в управлінні безпосередньо впливають на концепцію бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності.

В сьогоденні всі названі три фактори мають місце і впливають на зміну облікової концепції ЗЕД. Щодо першого фактору можемо спостерігати розвиток глобалізації, що сприяє підвищенню рівня міжнародної торгівлі, інвестицій та обміну інформацією. Це змінює вимоги до обліку зовнішньоекономічних операцій, створюючи нові виклики та можливості для бізнесу та держави.

Одним із основних аспектів глобалізації є розширення міжкорпоративних відносин і створення міжнародних ланцюгів постачання, що вимагає від підприємств удосконалення методів обліку та

контролю за міжнародними операціями. Податкове законодавство змушує бізнеси звертати увагу на питання трансфертного ціноутворення, що потребує більш складних підходів до обліку цін на товари, послуги, зокрема, фінансові між пов'язаними компаніями в різних країнах.

За другим фактором ключовим для українського бухгалтерського обліку стало рішення про інтеграцію із Європейським Союзом. У сфері бухгалтерського обліку це означало необхідність узгодження стандартів обліку. Концепція є основою для формування стандартів обліку і грає важливу роль у забезпеченні ефективного управління підприємствами.

У світі прийнято ряд стандартів для регулювання обліку міжнародної економічної діяльності. Американські GAAP мають нормативний характер і обов'язкові для застосування великими компаніями. МСФЗ засновані на позитивістському підході і покладають в основу обліку бухгалтерські судження. Концептуальна основа, яка була імплементована Директивами ЄС, а в Україні Національними стандартами, набула нормативного характеру [2]. Негативною стороною цього процесу в Україні стали часті зміни законодавства, які ускладнюють ведення бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності, знижують зіставність фінансової звітності, утруднюють цифровізацію обліку. Також слід враховувати адаптацію суб'єктів ЗЕД до змінних валютних курсів, податкових режимів і законодавчих вимог різних країн.

Найбільш разючі зміни відбуваються за третім фактором. Цифровізація, винайдення штучного інтелекту кардинально змінили як можливості і способи управління, так і способи роботи з економічною інформацією. Як стверджують Н. Шалімова, І. Смірнова та Н. Смірнова «...трансформація економічного середовища, революційні зміни в інформаційних технологіях зумовлюють необхідність розвитку теорії бухгалтерського обліку і, як наслідок, зміни облікових концепцій» [3]. Це означає, що нові підходи, такі як інтеграція цифрових технологій, змушують науковців переосмислити традиційні концепції обліку зовнішньоекономічної діяльності та адаптувати їх до сучасних умов.

Зростання вимог до прозорості фінансової звітності створює потребу в більш детальній перевірці документів і зведених даних про міжнародні операції, що стимулює розширення обсягу внутрішнього та зовнішнього контролю. У свою чергу, це стає фактором розширення застосування спеціалізованих програмних продуктів для обробки міжнародних транзакцій. Однак для ефективного застосування таких технологій необхідно враховувати міжнародні стандарти фінансової звітності, що регулюють порядок обліку зовнішньоекономічних операцій, що тягне за собою необхідність в подальшій стандартизації обліку та застосування мови XBRL для обліку, звітності та контролю.

Список використаних джерел:

1. Гуцайлюк З.В. Облік і контроль у ринковій економіці: елементи концепції: монографія. Тернопіль : Крок, 2013. 176 с
2. Корягін М.В., Куцик П.О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку: монографія. Львів : ЛКА, 2015. 239 с.
3. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Розвиток концепції обліку в системі управління підприємством. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. № 9 (42). С. 142–153.